

І. Б. Усенко

Новицький Віктор Ізмайлович

НОВИЦЬКИЙ Віктор Ізмайлович (03(15). 02. 1884, м. Дінабург, нині Даугавпілс, Латвія – 14. 10. 1938, Київ, похов. у с-щі Биківня, нині у складі Києва) – правознавець, історик, архівіст. Син І. Новицького. 1904 закін. 2-у гімназію і вступив на юрид. факультет Університету св. Володимира у Києві. Брав участь у пропагандист. роботі партії есерів, 1907 висланий за участь у студент. русі. Від 1908 продовжив навч. у Новорос. університеті в Одесі. 1909 отримав дозвіл повернутися до Києва, 1910 склав держ. іспити і здобув диплом в Університеті св. Володимира. Відтоді постійно жив у Києві, з період. кількомісячними твор. поїздками до С.-Петербурга і Москви. Спеціалізувався на історії права, зокрема 1912–15 досліджував матеріали архіву мін-ва юстиції Рос. імперії у Москві. Напередодні 1-ї світової війни завершив, а 1915 влас. коштом видав у Києві працю «Выборное и большое дворянство XVI–XVII веков», яку вважають класичною з цієї тематики (донині перебуває у наук. обігу). 1915–18 служив у польових і управлін. інституціях Рос. товариства Червоного Хреста на Пд.-Зх. фронті. Після Лютн. революції 1917 активізував парт. діяльність. Наприкінці липня 1917 обраний чл. УЦР від нац. меншин (фактично висунутий УПСР). Від січня 1919 – чл. і секр. першого складу Комісії для виучування історії зх.-руського та укр. права ВУАН; від травня 1920 – на осн. роботі у Центр. архіві стародав. актів: учений-архівіст, зав. 2-го відділу (уклав ґрунтов. огляд документів, що там зберігалися), а також в окремі періоди додатково – консерватор фонду і рахівник. За сумісн. 1925 поновив працю у Комісії для виучування історії зх.-руського та укр. права ВУАН на правах позаштат. співроб. На основі літопис. й архів. джерел досліджував князів. з'їзди (снєми) у Київ. Русі, а також місц. сеймики на укр. і білорус. землях у 16–17 ст. Брав участь у роботі зі складання словника укр. юрид. старовини (старожитностей). Розвиваючи погляди М. Грушевського обґрунтовував наявність, окрім київ. і галиц., волин.-правобереж. етапу розвитку укр. державності (14–16 ст.), що переходить у етап козац. державності. Також співпрацював з Археогр. та Істор.-геогр. комісіями, Комісією старої історії України ВУАН тощо. У ж. «Україна» та ін. академ. вид. опублікував низку історіогр. розвідок і рец. на істор. та юрид. праці М. Грушевського, І. Малиновського, С. Смоль-Стоцького та ін. Деякі праці істор.-геогр. характеру залишилися в рукописах. За наслідками «чистки» влітку 1930 звільнений із Комісії для виучування історії зх.-руського та укр. права і Археогр. комісії ВУАН, 1929–31 припинили діяльність й ін. істор. академ. установи, з якими співпрацював Н. Наприкінці квітня 1932 заарешт. за

звинуваченням у співучасті в 1920-х рр. у діяльності контррев. організації (масон. ложі «Зоря»), пов'язаної з емігрант. колами (йшлося про нові обставини у «Київського обласного центру дії» Справі). Проте Особл. нарада при колегії ДПУ УСРР 16 грудня 1932 не підтримала клопотання слідства про висилку його до Казахстану на 5 р. і постановила звільнити Н. з-під варті і припинити справу (мотиви такого рішення не оголошено). Після звільнення жив за рахунок випадк. заробітків. За деякими відомостями, 1934 певний час працював у системі АТ із видачі довідок про кредитоспроможність «Кредит-бюро». 9 червня 1938 заарешт. вдруге, 7 жовтня того ж року за звинуваченням у членстві в контррев. монарх. організації та шпигунстві засудж. до розстрілу. Реабіліт. 1989.

Основні праці

Снеми Руської Землі X–XII вв. // Пр. Комісії для виучування історії зх.-руського та укр. права. 1927. Т. 3; Давнє Лукомор'я // Зап. Істор.-філол. відділу ВУАН. 1929. Т. 24; Летичівські фасцикули // Центр. арх. стародав. актів у Києві. К., 1929; Державне минуле України як предмет науки // Україна. 1929. Ч. 36; Історична праця проф. О. Є. Преснякова і розмежування великоруської та української історіографії // Там само. 1930. Ч. 2.

Рекомендована література

1. Усенко І. Б. Новицький Віктор Ізмайлович: спроба наукової біографії // Правова держава: Щоріч. наук. пр. К., 2021. Вип. 32.

Бібліографічний опис:

Новицький Віктор Ізмайлович / І. Б. Усенко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-73276>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).